

*І.П. Бойко, д.т.н., професор
В.Л. Підлуцький, асистент*

Київський національний університет будівництва і архітектури

ДОСЛІДЖЕННЯ ВЛАШТУВАННЯ ПАЛЬ У ФУНДАМЕНТІ РІЗНОЇ ДОВЖИНИ

Наведено особливості влаштування палей у фундаменті різної довжини. Методами чисельного моделювання роботи системи «основа – фундаменти – надземні конструкції» розв'язані задачі виявлення зусиль у фундаментах, перерозподілу зусиль у палях залежно від їх довжини і місця розташування. Порівняно отримані дані з результатами натурних експериментальних спостережень за поведінкою несучих конструкцій висотного будинку.

Ключові слова: чисельне моделювання, палі різної довжини, розташування палей, експериментальні спостереження.

*И.П. Бойко, д.т.н., профессор
В.Л. Подлуцкий, ассистент*

Киевский национальный университет строительства и архитектуры

ИССЛЕДОВАНИЕ УСТРОЙСТВА СВАЙ В ФУНДАМЕНТЕ РАЗНОЙ ДЛИНЫ

Приведены особенности устройства свай в фундаменте разной длины. Методами численного моделирования работы системы «основание – фундаменты – надземные конструкции» решены задачи выявления усилий в фундаментах, перераспределения усилий в сваях в зависимости от их длины и места расположения. Сравнено полученные данные с результатами натурных экспериментальных наблюдений за поведением несущих конструкций высотного здания.

Ключевые слова: численное моделирование, сваи разной длины, расположение свай, экспериментальные наблюдения.

*I.P. Boyko, Prof., DrSc.
V.L. Pidlutskiy, Assistant*

Kyiv National University of Construction and Architecture

PLACEMENT FOUNDATION PILES IN VARIOUS LENGTHS

The show features the device piles of different lengths in the foundation. Methods of numerical simulation of the system is «basis – the foundation – superstructure» solved the problem identification efforts in foundations, redistribution efforts in piles according to their length and location. Compare our data with the results of full-scale experimental observations of the behavior of load-bearing structures of high-rise buildings.

Keywords: numerical simulation, piles of different lengths, location of piles, experimental observations.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими практичними завданнями. Будівництво висотних будинків вимагає більш детального вивчення та дослідження перерозподілу зусиль у фундаментних конструкціях та ґрунтовому масиві для розроблення надійних та ефективних проектних рішень фундаментів. Для висотних будинків в умовах слабких верхніх шарів основи зазвичай влаштовують пальові фундаменти. За допомогою таких фундаментів є можливість передати навантаження від надземних конструкцій будинку на більш міцні шари ґрунтів, що залягають на значній глибині.

Проектування пальових фундаментів супроводжується встановленням та обґрунтуванням раціональної довжини паль. На ряду з розробленням проектних рішень у сучасних умовах необхідно проводити порівняння результатів розрахунків з результатами натурних інструментальних спостережень для обґрунтування правильності прийнятих розрахункових передумов.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми. Як відомо, розподіл навантаження між палями у межах фундаменту в процесі їх роботи у складі системи «основа - пальовий фундамент - надземні конструкції» відбувається нерівномірно. Так, найбільше завантажуються периферійні палі, середні ж палі залишаються недовантаженими. Дослідженням розташування паль та розподілу між ними навантаження займалися багато вчених, серед яких А.О. Бартоломей, І.П. Бойко, В.М. Голубков, Б.І. Далматов, О.В. Пілягін, Р. Катценбах та інші [1 – 7].

Виділення не розв'язаних раніше частин загальної проблеми. Не завжди розташуванням паль у фундаменті вдається досягнути оптимального перерозподілу між ними внутрішніх зусиль. Досить часто навантаження на периферійні палі перевищують несучу здатність палі по ґрунту, тому доцільно для вирівнювання зусиль у палях влаштовувати їх різної довжини у межах пальового фундаменту висотного будинку. Такий підхід до влаштування пальового поля ще недостатньо розглянуто в опублікованих джерелах і майже не використовується на практиці. Відомі окремі випадки влаштування паль різної довжини у фундаменті [1, 4 – 6].

За наявності потужних електронно-обчислюваних машин дослідження зміни напружено-деформованого стану (НДС) системи «основа - пальовий фундамент - надземні конструкції» дозволяє виконувати методика чисельного моделювання з використанням методу скінченних елементів, що застосовується у багатьох сучасних програмних комплексах. Результати таких розрахунків вимагають обов'язкової перевірки отриманого НДС фундаментних конструкцій шляхом проведення експериментальних натурних спостережень, наприклад спостереження за деформаціями несучих конструкцій висотних будинків у процесі будівництва, а також проведення контрольних замірів протягом деякого часу. Тому результати чисельних розрахунків таких досліджень повинні узгоджуватися з натурними інструментальними вимірюваннями.

На прикладі експериментального висотного будинку у м. Франкфурт-на-Майні, запроектованого проф. Р. Катценбахом [6], показано розподіл зусиль між палями та ростверком, а також вертикальні деформації будинку, що встановлені експериментально. Результати експериментальних спостережень заплановано порівняти з чисельними розрахунками.

Мета досліджень: показати особливості сумісної роботи пальового поля та фундаментної плити залежно від габаритів паль; порівняти перерозподіл внутрішніх зусиль в палях, визначених експериментально та за допомогою чисельного моделювання, а також відповідних вертикальних переміщень при обґрунтованій довжині паль.

Виклад основного матеріалу дослідження. Результати експериментальних спостережень, що наведені в друкованих працях проф. Р. Катценбаха, порівнюються з даними, отриманими чисельним моделюванням за допомогою програмного комплексу VESNA, який включає добре зарекомендовані скінченно-елементні бібліотеки та алгоритми розв'язку лінійних та нелінійних задач механіки (включаючи задачі механіки ґрунтів), які були випробувані в системах «ПРОЧНОСТЬ-75», «КОМБІК», «РОСИНКА», «APROKS» та інші. Для моделювання процесів нелінійного деформування ґрунтів використана модель фізично нелінійного пружно-пластичного ґрунтового середовища, що базується на дилатансійній теорії [2]. Для визначення приросту пластичних деформацій використовується неасоційований закон пластичної течії. Як умова пластичної течії використовується критерій Мізеса – Шлейхера – Боткіна, модифікований професором

І.П. Бойком [2] для підвищення збіжності результатів моделювання з експериментальними даними в широкому діапазоні навантажень.

Взаємодія висотних споруд із ґрунтовою основою залежить від габаритів плити-ростверку і в першу чергу від співвідношення розмірів будинку в плані і довжини палей, а також від кількості та розміщення палей у складі фундаменту. Тому при обґрунтуванні довжини палей, доцільно розділяти фундаменти із застосуванням палей на два типи: один слід називати палевим фундаментом, а другий – палевою основою, оскільки в цьому разі деформації визначаються розміром будівлі, а палі тільки покращують властивості ґрунту у верхній частині основи внаслідок її ущільнення. Як додаткову ознаку взаємодії системи «основа – фундамент» можна використовувати накладення напружень від ростверку на напруження в площині подошви палей для випадку палевої основи і відсутності накладання таких зон у випадку палевого фундаменту (рис. 1).

Перерозподіл зусиль між палями й ростверком у разі палевої основи відбувається наступним чином: ростверк сприймає близько 45 % від загального навантаження, а палі – близько 55 %. У разі палевого фундаменту такий перерозподіл змінюється: відповідно близько 15 – 20 % на ростверк і 80 – 85 % на палі, що було відзначено при різних ґрунтових умовах. Проведені дослідження вказують на необхідність урахувувати в розрахунку габарити палей і ростверків при взаємодії їх з ґрунтовою основою. У цьому випадку виконується сумісна робота палей з ростверком. Для висотних будинків у таких випадках часто застосовується термін «комбінований плитно-пальовий фундамент (КППФ)» [7].

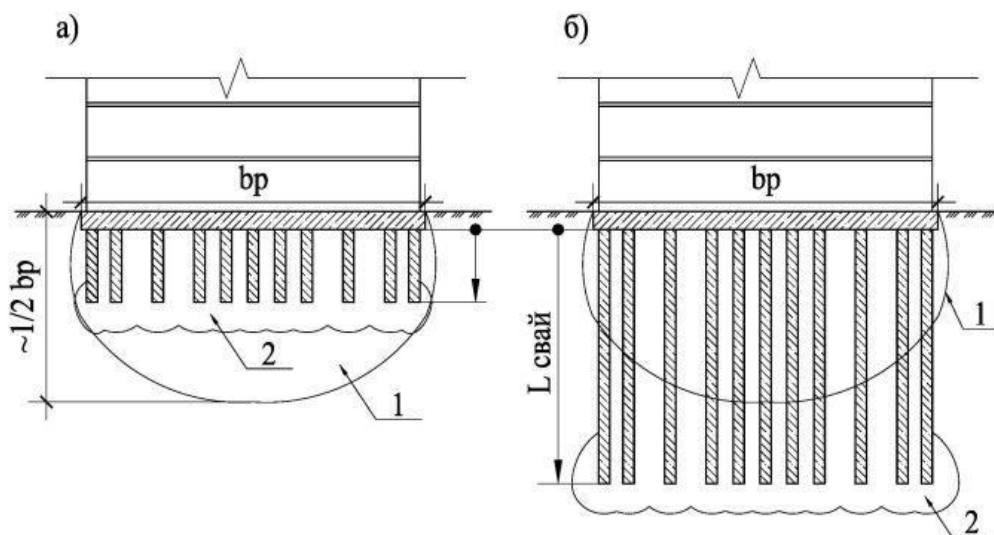

Рисунок 1 – Взаємодія фундаментних конструкцій з ґрунтовим масивом:
а) палева основа; б) пальовий фундамент; 1 – зона деформації під ростверком;
2 – зона деформації під подошвою палей

Для проектування висотних будинків, які зводяться в стиснених умовах мегаполісів, як правило, використовують різні програмні комплекси (SCAD, Lira, Мономах, VESNA, Plaxis, Z-Soil, ANSYS та ін.), що враховують взаємодію ґрунтів основи з конструкціями будинку. Важливим етапом при проектуванні є перевірка збіжності прийнятої моделі деформування ґрунтової основи з реальними даними.

Перерозподіл зусиль у палевому фундаменті висотного будинку, який досліджується, планується розглянути на реальному об'єкті, де в процесі його зведення проводилися експериментальні вимірювання та порівняти їх з результатами моделювання. Будинок, що досліджується, побудований у 1988 – 1990 рр. у м. Франкфурт-на-Майні, має висоту 256 м, багатопверховий, з різним плануванням поверхів, верхня частина виконана у вигляді шпиля (рис. 2).

Фундамент, як зазначено вище, комбінований плитно-пальовий. Розміри фундаментної плити в плані 58,8x58,8 м, товщина змінна: від 3 м по контуру будинку до 6 м у центральній частині (рис. 3). Ґрунтовий масив з поверхні характеризується піском та гравієм, під яким залягає глина франкфуртська, яка є основою для паль. Необхідно зауважити і те, що на майданчику високий рівень ґрунтових вод. Уже один підземний поверх знаходиться нижче даного рівня.

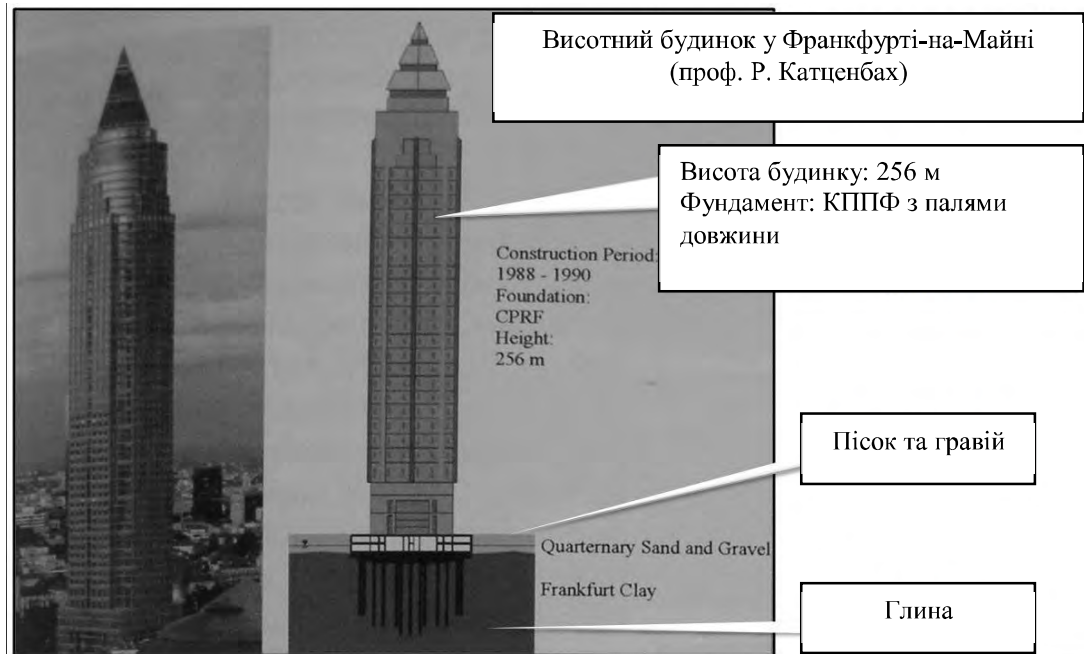

Рисунок 2 – Конструктивні рішення будинку

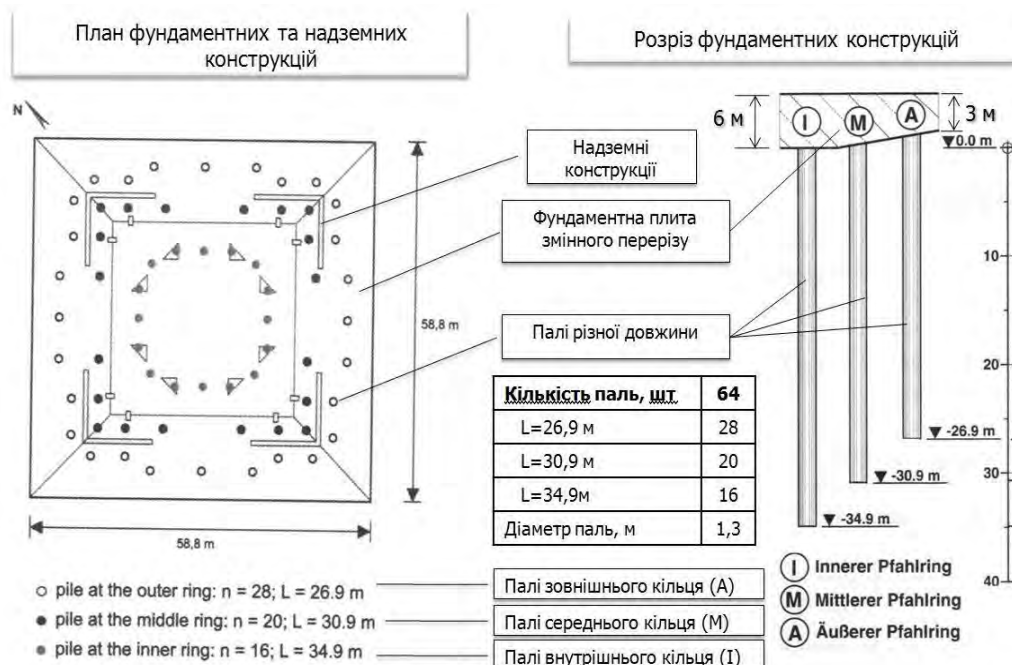

Рисунок 3 – Конструктивні рішення фундаментів

Палі в будинку, що розглядається, розташовано по трьох кільцях: зовнішньому, середньому та внутрішньому. У межах кожного кільця палі мають різну довжину. Так, палі зовнішнього кільця влаштовані довжиною 34,9 м, середнього кільця – 30,9 м, внутрішнього – 26,9 м. Діаметр паль становить 1,3 м. Загальна кількість – 64 штук (рис. 3).

Для об'єкта, що розглядається, розроблена скінченноелементна модель (рис. 4), в якій враховано конструктивні особливості несучих елементів каркаса будинку. Після проведення розрахунків за допомогою чисельного моделювання виконано порівняльний аналіз результатів, які визначено експериментально та розрахунком (рис. 5 та рис. 6).

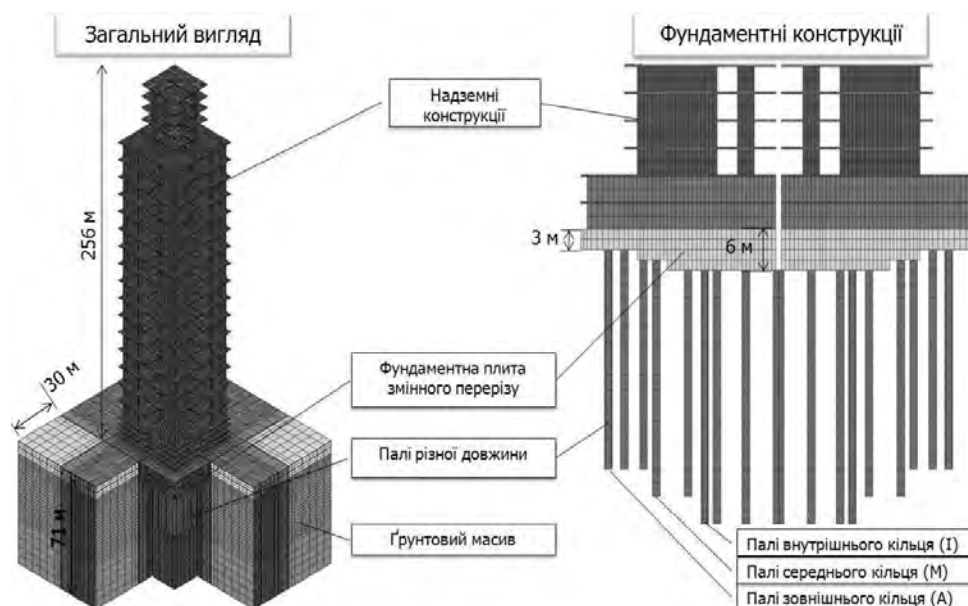

Рисунок 4 – Скінченно-елементна модель будинку, що досліджується

Слід зауважити, що наведені дослідження з порівняння результатів чисельного моделювання з даними натурних спостережень одночасно є і тестовою задачею для перевірки збіжності прийнятої моделі деформування ґрунтового середовища. Такі задачі рекомендовано проводити на кожному етапі використання тієї чи іншої моделі деформування ґрунтів основи. Також необхідно відмітити і той факт, що при проведенні розрахунків висотного будинку матеріали були зібрані з різних літературних джерел, де автор (проф. Р. Катценбах) висвітлює в основному результати спостережень, а параметри ґрунтів основи наведені не в повному обсязі. Окремо дані були отримані на Міжнародній геотехнічній конференції: «Геотехнічні проблеми мегаполісів» з доповіді автора, яка проводилася в 2010 році у Москві.

Рисунок 5 – Вертикальні деформації фундаментної плити, см

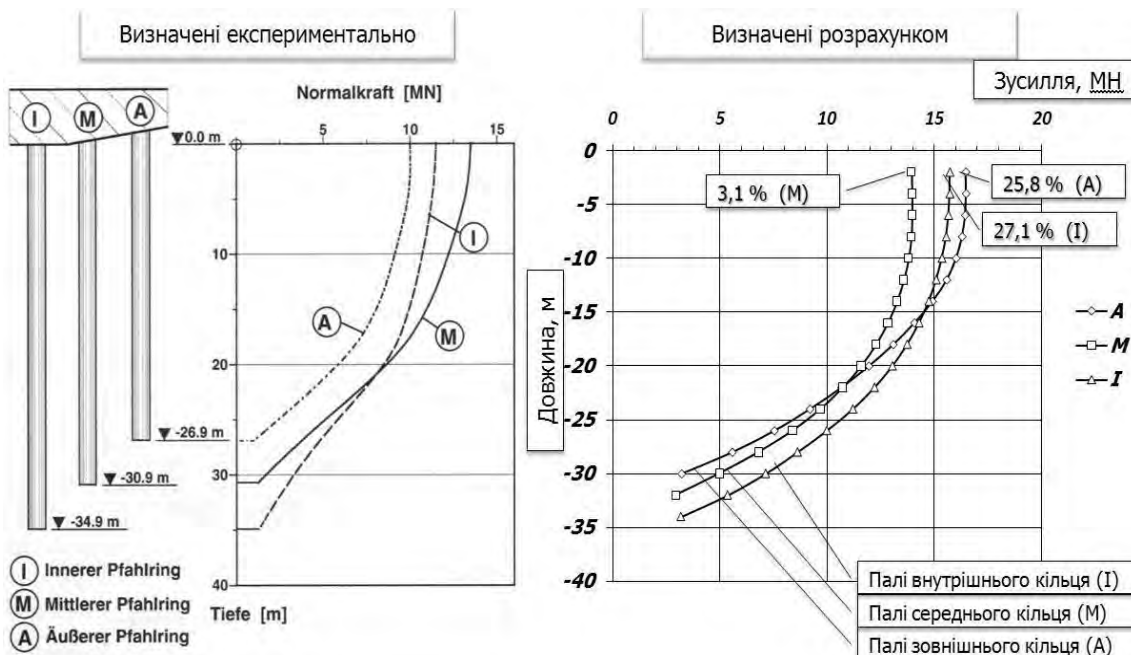

Рисунок 6 – Зусилля по довжині палів

Як відомо, в комбіновано-плитно-пальовому фундаменті з великою кількістю палів розподіл навантажень між плитою та палями в центральних та периферійних частинах плити суттєво відрізняються від пальового фундаменту без плит [4, 5]. У периферійній частині плити палі несуть більші навантаження, ніж у центральній частині (рис. 6), причому ця закономірність залежить від відносної відстані між палями. Такий перерозподіл зусиль у палях підтверджується і при дослідженнях, приведених у даній роботі. Аналіз зусиль при чисельних розрахунках, які виникають по довжині палів, показує, що перерозподіл відбувається відповідно до експериментальних даних з деякими відхиленнями. Деякі неточності пояснюються відсутністю повної вихідної інформації та характеру завантаження будівлі в процесі будівництва.

При порівнянні вертикальних деформацій фундаментної плити (рис. 5) встановлено, що характер їх перерозподілу при чисельному моделюванні ідентичний натурним вимірюванням, а значення максимальних переміщень знаходяться в межах 7,5 %. Цей факт говорить про високу збіжність результатів розрахунків з натурними експериментами при використанні прийнятої моделі деформування ґрунтового середовища.

Виконані розрахунки та аналіз результатів дозволяють зробити наступні загальні висновки:

1. У результаті проведених досліджень встановлено, що вертикальні деформації, визначені за розробленою методикою, узгоджуються з експериментальними даними, розбіжність у результатах не перевищує 10 %.

2. Розподіл зусиль у палях внутрішнього кільця, визначених шляхом чисельного моделювання, відрізняється до 27 %, що пов'язано з характером завантаження, проміжні дані в друкованих матеріалах не приведені. Зусилля в палях середнього кільця узгоджуються з експериментальними даними (розбіжність у межах 5 %).

3. Проведення експериментальних досліджень та організація моніторингу під час зведення висотних будинків дозволяє приймати надійні рішення при проектуванні і контролювати дані чисельних розрахунків.

4. Установлено, що використання прийнятої методики чисельного моделювання та перевірка отриманих результатів згідно з експериментальними даними забезпечить

розроблення раціональних розмірів фундаментних конструкцій та сприятиме економії ресурсів для зведення будівель.

Література

1. Бартоломей, А.А. Расчет и проектирование свай и свайных фундаментов / А.А. Бартоломей // Тр. II Всесоюзной конф. – Пермь, 1990. – С. 7 – 13.
2. Бойко, І.П. Особливості взаємодії пальових фундаментів під висотними будинками з їх основою / І.П. Бойко // Основи і фундаменти: Міжвідомчий наук.-техн. зб. – Вип. 30. – К.: КНУБА, 2006. – С. 3 – 8.
3. Далматов, Б.И. Проектирование свайных фундаментов в условиях слабых грунтов / Б.И. Далматов, Ф.К. Лапшин, Ю.В. Россихин. – Л.: Стройиздат, 1975. – 240 с.
4. Пилягин, А.В. О взаимном влиянии свай / А.В. Пилягин // Механика грунтов, основания и фундаменты. Докл. к XXVII науч.конф. ЛИСИ. – Л.: ЛИСИ, 1968. – 90 с.
5. Підлуцький, В.Л. Перерозподіл зусиль у пальовому фундаменті при влаштуванні паль різної довжини / В.Л. Підлуцький // Основи і фундаменти: Міжвідомчий науково-технічний збірник. – Вип. 30. – К.: КНУБА, 2006. – С. 77 – 83.
6. Катценбах, Р. Последние достижения в области фундаментостроения высотных зданий на сжимаемом основании / Р. Катценбах // Весник МГСУ, 2006, Вип. 1. – С. 105 – 118.
7. Улицкий, В.М. Расчеты и интерактивный мониторинг при строительстве зданий в сложных грунтовых условиях / В.М. Улицкий, К.Г. Шашкин, А.Г. Шашкин // Технологии безопасности и инженерные системы, № 2(13), – С-Пб.: Стройиздат, – 2007. – С. 16 - 19.

Надійшла до редакції 17.09.2012

© І.П. Бойко, В.Л. Підлуцький